

УДК 027.54(477.54)ХДНБ:[374.7:02-05]

В.Д. Ракитянська, Л.В. Глазунова

Харківська державна наукова бібліотека
імені В. Г. Короленка

ХАРКІВСЬКА ДЕРЖАВНА НАУКОВА БІБЛІОТЕКА

імені В.Г. КОРОЛЕНКА ЯК ЦЕНТР НЕФОРМАЛЬНОЇ ОСВІТИ БІБЛІОТЕЧНИХ ФАХІВЦІВ

Подано огляд проектів Харківської державної наукової бібліотеки імені В.Г. Короленка з реалізації напрямку неформальної освіти бібліотекарів-бібліографів України. Проаналізовано навчально-інноваційний проект «Школа бібліотечного журналіста» та дистанційний курс «Електронна бібліографія».

Представлен обзор проектов Харьковской государственной научной библиотеки имени В.Г. Короленко по реализации направления неформального образования библиотекарей-библиографов Украины. Проанализированы учебно-инновационный проект «Школа библиотечного журналиста» и дистанционный курс «Электронная библиография».

A review of projects Kharkov State Scientific Library of V. Korolenko to implement the direction of informal education of librarians-bibliographers Ukraine. Analyzed the educational and innovative project «School Library journalist» and the distance learning course «Digital Bibliography».

Ключові слова: Харківська державна наукова бібліотека імені В. Г. Короленка, неформальна освіта, Школа бібліотечного журналіста, дистанційний курс «Електронна бібліографія».

Ключевые слова: Харьковская государственная научная библиотека имени В.Г. Короленко, неформальное образование, Школа библиотечного журналиста, дистанционный курс «Электронная библиография».

Key words: Kharkov State Scientific Library of V. Korolenko, informal education, School Library journalist, distance learning course «Digital Bibliography».

Розвиток неперервного навчання разом із формуванням суспільства знань стали одним із соціальних наслідків глобалізації та інформатизації.

Якщо на початку свого життя людина отримує формальну освіту (школа, середні і вищі навчальні заклади, що контролюються державою), то протягом подальшого життя потреба в неформальній освіті виникає майже щоденно і свідомо ініціюється самою особистістю, оскільки безперервне оновлення інформації вимагає постійного самовдосконалення

Мотивацією є усвідомлення потреби у набутті нових компетенцій, що може бути пов'язане як із змінами, що відбулися у певному професійному, або соціальному середовищі, так і з змінами профілю діяльності і бажанням самому стати джерелом цих змін.

У Меморандумі неперервної освіти Європейського Союзу (2000 р.) зазначено, що «континуум неперервної освіти робить неформальну та формальну освіту рівноправними учасниками процесу навчання».

Трансформація техніко-технологічних засад бібліотечно-бібліографічної діяльності є визначальними в організації неформальної освіти як професіоналів так і користувачів в Харківській державній науковій бібліотеці імені В. Г. Короленка.

3 жовтня 2013 року на базі нового комп'ютерного обладнання, отриманого завдяки перемозі у конкурсі програми «Бібліоміст» з організації нових бібліотечних послуг із використанням вільного доступу до Інтернет, в бібліотеці почав реалізовуватися навчально-інноваційний проект **«Школа бібліотечного журналіста»**. Сучасна бібліотека сьогодні фактично не має шансів для існування і розвитку без можливості бути представленою у медіапросторі. А засвоєння бібліотечними спеціалістами основ іншої професії не тільки розширює можливості особистості, а й, в першу чергу, створює позитивний імідж бібліотек як безкоштовних загальнодоступних центрів доступу до

інформації через вплив на ЗМІ різного рівня, зокрема власні бібліотечні ЗМІ (електронні та друковані) та через сайти і сервіси Web 2.0, 3.0 та ін.

Пілотний варіант проекту було реалізовано в межах занять школи для фахівців ХДНБ ім. В.Г. Короленка протягом 2013 р. У жовтні 2013 р. відбулася Перша всеукраїнська школа бібліотечного журналіста. У період 2013–2016 рр. проведено чотири всеукраїнські, дві регіональні, одна обласна, три локальні школи – всього 10 шкіл.

Керівник і модератор проекту, тренер Школи – заступник директора з наукової роботи ХДНБ ім. В.Г. Короленка, канд. наук із соціальних комунікацій – Л.В. Глазунова. Тренери проекту – фахівці ХДНБ ім. В. Г. Короленка (співробітники відділу науково-методичної роботи, науково-видавничого відділу, кабінету бібліотекознавства ім. Л. Б. Хавкіної). До участі у проведенні занять запрошувалися професійні журналісти.

Учасники Школи – бібліотекарі та інші фахівці з різних міст та регіонів України: Харківської, Київської, Дніпропетровської, Донецької областей, Львова, Одеси, Полтави, Сум, Луганська, Вінниці, Херсону, Запоріжжя та Криму. Всього навчання пройшли 211 спеціалістів (дані на 12.05.16 р.).

Серед бібліотек-учасниць — представники двох національних (Національна наукова медична бібліотека України, Національна бібліотека України для дітей), 15 обласних, 11 вузівських, 28 публічних бібліотек.

Серед кадрового складу слухачів школи превалюють спеціалісти (провідні бібліотекарі, бібліотекарі I та II кат., редактори, методисти) – 58 %, керівний склад (директори, зав. відділами, зав. секторами, наукові секретарі, головні бібліотекарі) складає 38 %. Найбільше представників відділів обслуговування – 56%, методистів – 18% та бібліографів – 16 %, незначна кількість представників відділу комплектування, обробки, відділу інформаційних технологій, редакторів.

Слід зазначити, інтерес щодо навчання основ бібліотечної журналістики виявили небібліотечні фахівці (4 % учасників школи) – це зав. інформаційним Центром видавництва «Ранок», адміністративний координатор Виконавчого офісу УБА, доцент кафедри виховання й розвитку особистості КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», методист Міського методичного центру відділу освіти виконавчого комітету Славутицької міської ради.

Проект набув визнання у колег з різних регіонів України завдяки креативній та доброзичливій атмосфері школи та можливості застосовувати отримані навички і знання як в професійній діяльності, так і для творчого самовираження особистості.

Програма навчання сформована за двома основними напрямками – жанрова складова (інформаційні, аналітичні та художньо-публіцистичні жанри журналістики) та технологія створення електронних газет, використання інтернет-сервісів для створення медійного контенту.

Форми проведення занять різноманітні. Це: лекції, тренінги, майстер-класи професійних журналістів («Інформаційна привабливість бібліотеки: професійність обговорення бібліотечних проблем у ЗМІ» від редактору телепроекту «Простір ідей» 5 каналу Тетяни Терен, журналіста агентства «Медіапорт», редактора та ведучого програми «Старости» Філіпа Диканя, редактора, автора та ведучої телепрограми «Фабрика ідей» ХОД ТРК Ганни Прокаєвої, «Інтерв'ю як жанр журналістики» від харківського журналіста та телеведучого Віталія Михайлова і відомого фотохудожника Володимира Оглобліна); віртуальні майстер-класи від провідних бібліотечних фахівців України («Основні принципи керівництва офіційною сторінкою бібліотеки в соціальній мережі», «Корпоративні медіа як інструмент комунікаційно-іміджевої політики бібліотеки» керівника прес-служби Національної бібліотеки України ім. В.І. Вернадського Лідії Поперечної); майстер-класи від випускників

школи («Блогінгова журналістика й соціальні медіа в роботі бібліотек», «Техніки креативного письма: практичні поради з писання якісних текстів» від випускниці Першої школи Марії Медведської, «Знання і навички бібліотечного журналіста в роботі Української бібліотечної асоціації» адміністративного координатора Виконавчого офісу Української бібліотечної асоціації Вікторії Польової, слайд 14 «Корпоративна бібліотечна газета: поради редакторів» («Библиотерапевт» – Оксани Русанової та Катерини Тесленко, «Бібліотечний PRяник» – Ольги Терещенко)); професійні майстерні («Сучасна бібліотека і журналістика: грані взаємодії (з досвіду роботи запорізьких бібліотек)» завідувачої науково-методичним відділом Запорізької обласної універсальної наукової бібліотеки ім. О. М. Горького Олени Тарлінської, «Специфіка роботи з різними засобами Медіа», провідного бібліотекаря Запорізької обласної бібліотеки для юнацтва, керівника Запорізького піар-офісу сучасних бібліотек (ментор проекту «Бібліоміст» Лариси Головки); подіумні дискусії («Література для юнацтва без табу?» за участю директорки Міжнародної бібліотеки для юнацтва у Мюнхені (Німеччина) д-р Крістіане Раабе); експрес-вишколи («Контент професійного періодичного видання: на прикладі дайджесту бібліотечних інновацій «БібліоSpace» методиста відділу науково-методичної роботи ХДНБ ім. В. Г. Короленка Олега Соцкова); командна робота в медіаконвергентній редакції, яка дозволяє створити електронні газети в різних форматах. За замовленням колег також проводяться навчально-тематичні семінари з основ журналістської майстерності для бібліотекарів Харкова та регіону.

Основним результатом реалізації проекту є опанування слухачами навичок написання журналістських текстів у різних жанрах та створення слухачами електронних газет з використанням сервісу Padlet (інтерактивна газета) та програми Publisher (верстка газети). За період 2013 – 2016 рр. було створено 60 електронних газет (Microsoft Publisher) та 22 стінгазети (Padlet).

Слухачам надається можливість ознайомитися з різними інтернет-сервісами для створення медійного контенту.

У межах кожної Школи підбивалися підсумки: визначалися переможці та призери у різних номінаціях.

Інформаційний супровід проекту здійснюється через блог «Школа бібліотечного журналіста» (інформаційно-методичне забезпечення проекту, експонування творчих робіт учасників Школи); журнал «Бібліотечний форум України» (нині «Бібліотечний форум: історія, теорія і практика», інформаційні звіти про школи).

Результатами Школи стало започаткування власного періодичного видання – «БібліоSpace» (ХДНБ ім. В. Г. Короленка), «БібліоМолодь» (Молодіжна секція УБА), «Библиотерапевт» (Наукова бібліотека Харк. нац. мед. ун-та), «Бібліотечний РРяник» (ЦБ ім. І.С. Тургєнева м. Харкова), «Техноbooka» (Наукова бібліотека Харк. нац. ун-та радіоелектроніки), «Книжковий Черв'ячок» (Центральна дитяча бібліотека Фрунзенського району Харкова), «БібліоПульс» (Одеська ОУНБ), створення власного інтернет-телеканалу ХДНБ (на жаль, через перехід на платну платформу довелося відмовитися), блогу проекту, актуалізується БД «Бібліотечна журналістика».

Інформаційним та методичним забезпеченням Школи є надані учасникам проекту методичні матеріали до вивчення курсу «Бібліотечна журналістика» (Харків, 2015), підготовлені викладачами школи, блог «Школа бібліотечного журналіста ХДНБ ім. В.Г. Короленка», база даних «Бібліотечна журналістика».

За результатами навчання учасники отримали 211 сертифікатів, 40 дипломів переможців.

Якщо курс бібліотечної журналістики ми реалізуємо традиційно в стінах бібліотеки, запрошуючи слухачів до бібліотеки, то курс **«Електронна бібліографія»**, що викликаний швидкоплинними змінами у всіх процесах

бібліографічної діяльності, обумовив використання можливостей швидкого реагування у вигляді дистанційного навчання. Це дозволило значно розширити географію аудиторії, залучити до підвищення свого професійного рівня тих колег, які не можуть з якихось причин відвідувати стаціонарні заходи.

Головна мета курсу – надати слухачам сучасні уявлення про електронну бібліографію, тенденції її розвитку, проблеми та перспективи.

Всього до вивчення пропонується 14 тем, які викладаються провідними бібліографознавцями та бібліографами-практиками ХДНБ ім. В.Г. Короленка за участю наукових консультантів з Рівненського державного гуманітарного університету (д-р іст. наук, проф. Г.М. Швецова-Водка, канд. іст. наук, доцент Л.Ф. Трачук), у формі вебінарів. Всі слухачі отримують сертифікат.

Перевагою курсу є його варіативна модульність, тобто колеги можуть обрати весь курс, окрему тему, декілька тем. Можливо підключення як в режимі он-лайн, так і прослуховування вебінару у записі. Партнером дистанційного курсу є Дистанційна академія (<http://www.d-academy.com.ua>) видавничої групи «Основа» (<http://osnova.com.ua>).

Слухачі опановують наступні теми: «Сутність та специфіка електронної бібліографії», «Структура бібліографічної діяльності в електронному середовищі», «Класифікація бібліографічних електронних ресурсів (БЕР)», «Бібліографічний пошук: стратегія в електронному середовищі. Бібліографічні браузері», «Генерація БЕР. Бібліографічні менеджери». Тема 6 «Корпоративна каталогізація», «Аналітико-синтетична обробка ресурсів локального та віддаленого доступу», «Авторитетний файл колективного автора», «Формування авторитетного файла предметних рубрик», «Бібліографічне обслуговування користувачів. Інформаційна культура користувачів», «Віртуальна виставка у бібліотеці як бібліографічний ресурс», «Система

підготовки БЕР в Україні. Загальні БЕР України», «Система підготовки БЕР в Україні. Спеціальні БЕР України», «Організація та управління БЕР».

На сьогодні дві групи пройшли навчання.

Перший дистанційний курс відбувався протягом січня-червня 2016 р. Всього записалося 93 фахівця, у тому числі на весь курс – 22 особи, на окремі теми (цикли) – 71 фахівець. Слухачі курсу представляють бібліотеки всіх систем і відомств, але найбільший інтерес виявили колеги із вузівських бібліотек. Географія учасників охоплює представників із всіх куточків нашої країни.

Вдруге бібліографи навчалися у літній школі «Електронна бібліографія», яка тривала протягом трьох тижнів (у липні-серпні 2016 р.).

Проте реальна кількість слухачів була значно більша, ніж це зафіксовано у статистиці, адже колеги писали, що «слухаємо ваші вебінари всім відділом, всією бібліотекою».

Навчання плануємо продовжити у листопаді поточного року, але у форматі дистанційного 2–3-тижневого курсу на платформі MOODLE.

Таким чином, нині Харківська державна наукова бібліотека імені В.Г. Короленка виступає як важливий інститут професійного розвитку бібліотекарів-бібліографів України.